

Herstelgericht archiveren: adoptie, erfgoed en verantwoordelijkheid

Wie waakt over onze adoptiedocumenten?

Durga Saraya is freelance WMO consulente. Ze is geadopteerd uit India. Vanuit haar werk en ervaring maakt ze zich hard voor de rechten van geadopteerden. De overheid beslist momenteel over wat een geadopteerde wél en niet mag weten over zichzelf. Dat moet anders, vindt Saraya.

Adoptiedossiers vormen voor geadopteerden, oorspronkelijke ouders en adoptieouders een onmisbare schakel in de zoektocht naar afkomst en geboortefamilie. Toch blijft één vraag knagen: wie waakt er eigenlijk over deze documenten?

Verschillende instanties zeggen zorg te dragen voor adoptiedossiers. De overheid, het Nationaal Archief, adoptiebureaus en de Raad voor de Kinderbescherming. Maar wat betekent zorg dragen in de archiefpraktijk? En nog belangrijker: voor wie gebeurt dat eigenlijk?

Het probleem in beeld

Voor veel geadopteerden zijn adoptiedossiers het enige tastbare bewijs van hun begin. In deze dossiers staan namen, verklaringen, medische gegevens en besluiten. Maar helaas voor veel van de eerste generaties geadopteerden zijn deze documenten soms niet volledig, vervalst, verdwenen of verspreid over verschillende landen en instellingen. Wat veel mensen niet weten is dat archivering nooit neutraal is. Elke keuze van bewaren, vernietigen, openbaar maken of afsluiten heeft gevolgen voor mensenlevens. Het is logisch dat we dat niet zomaar uit onze mouw schudden. Het is anno 2025 goed om hier bij stil te staan als adoptieouders. Binnen de overheid bestaan bijvoorbeeld zogenoemde selectielijsten. Daarin staat precies welke

documenten bewaard blijven en welke mogen worden vernietigd. Het Nationaal Archief legt op haar website uit dat elk overheidsorgaan volgens de Archiefwet de eigen informatie moet waarderen en selecteren. ❶

Een bekend adoptiedossier voorbeeld is dat bij het Ministerie van Justitie en Veiligheid in de jaren '80 en '90 adoptiedossiers werden vernietigd die, met de kennis van nu, eigenlijk blijvend bewaard hadden moeten worden. Inmiddels is in de officiële selectielijst dan ook vastgelegd dat adoptiedossiers vanwege hun grote maatschappelijke waarde bewaard moeten blijven. ❷

Overgang naar overheidsarchieven

In het kader van het huidige afbouw plan is het de bedoeling om adoptiedossiers van particuliere adoptiebureaus over te brengen naar overheidsarchieven.

Dat klinkt het mooi, het klinkt als een veilige stap vooruit. Maar er zitten nog wat stappen tussen. Weten we als burger of dit ook nieuwe regels met zich meebrengt? Betekent dit langere bewaartermijnen, komt er andere privacywetgeving en leidt dit niet soms misschien juist wel meer beperkte inzage op? Wat weten we nu werkelijk? Wat bedoeld is als bescherming, kan door deze transfer in de praktijk misschien wel juist toegang beperken. En hoe zouden we hier alert op kunnen zijn?

De archiefwet

Volgens de Archiefwet 1995, artikel 5 ❸ moet elke overheidsinstantie vastleggen welke stukken worden vernietigd en welke blijvend bewaard. In de praktijk betekent dit dat elke handeling, dus ook adoptie, in een selectielijst wordt opgenomen, met een bewaartermijn en een bestemming. (zie ❹) Alle vastgestelde selectielijsten zijn openbaar in een overzicht. (zie ❺) Toch leert onderzoek dat adoptiedossiers niet altijd goed bewaard of gelokaliseerd zijn. (❻) Het Fiom-project 'Chili-dossier' (zie ❼) heeft laten zien hoe ingewikkeld het beheer kan zijn. Documenten werden daarbij onderzocht, deels overgedragen, deels gesplitst. Geadopteerden en adoptieouders werden erbij betrokken, maar hadden weinig inspraak. Zij wisten immers ook niet precies hoe en wat dan wel. (Zie ❽) Onderzoek op archief en adoptie laat zien dat wie bewaart, bepaalt wie later gehoord en gezien wordt. Wanneer documenten verdwijnen of verspreid raken, verdwijnt ook de context van de adoptie zelf en daarmee ook een stukje mogelijkheid tot herstel en hereniging.

Wat betekent dit voor adoptieouders?

Veel ouders die adopteerden in de jaren '70, '80 en '90 handelden vanuit vertrouwen in instanties en overheid. Nu, decennia later, hebben zij wellicht vragen die zij zich toen nooit gesteld hebben: waar ligt het dossier van mijn kind? Waarom mag

mijn kind niet alles inzien? Wat is er bewaard en wat niet? Een dossier dat onder de Archiefwet valt klinkt veilig, maar in hoeverre is dat een garantie voor openheid?

De Archiefwet beschermt de documenten fysiek goed, maar de toegang is momenteel nog onduidelijk en lijkt erop dat die vaak nog meer beperkt wordt door privacyregels of kosten. Zolang documenten verspreid blijven over instellingen of landen, blijft het sowieso moeilijk om het hele verhaal te zien. Stellen we de juiste vragen bij de adoptiedocumentatie transfer nu het nog kan?

Daarnaast heerst er ook nog een ongemakkelijke realiteit, namelijk veel archiefvormers die nu adoptiearchieven beheren, kregen destijds ook overheidssubsidies voor adoptiepraktijken die later zijn bekritiseerd. Het ministerie van Justitie en Veiligheid kneep wel eens een oogje dicht en droeg helaas ook bij aan adoptieschandalen. Hoe onafhankelijk kan een overheidsarchief dan zijn? En hoe transparant wil de overheid zijn over haar eigen rol als bewaarplaats voor dit erfgoed waarin ook staatsaansprakelijkheid verborgen ligt? Terwijl zij zelf die de belangenafwegingen maken?

Als onderzoeker moedig ik adoptieouders aan om niet stil te blijven, maar actief betrokken te zijn bij het archiefverhaal totdat alles transparant is.

Dit kunt je als adoptieouder doen:

1. Vraag waar de documenten liggen

Neem contact op met je adoptiebureau, gemeente of met Fiom. Vraag waar de documenten van het adoptieproces worden bewaard en of ze al zijn overgedragen aan een archiefinstelling. En wat de voors- en tegens hiervan zijn.

2. Kijk eens rond in de selectielijsten

Controleer eens of adoptiedossiers in de lijst 'blijvend bewaren' vallen. En bij welk ministerie zou je eventueel ook als adoptieouder adoptie-documenten verwachten?

3. Bewaar je eigen documenten

Brieven, foto's en papieren: ze vormen de context van het verhaal van je kinderen. Noteer zo uitgebreid mogelijk waar ze vandaan komen en wat ze betekenen.

4. Stel kritische vragen

Waarom precies zijn bepaalde dossiers beperkt openbaar? Welke belangen van wie worden hiermee beschermd? Mag ik een zienswijze indienen als burger over hoe archieven worden geselecteerd? En hoe word ik op de hoogte gehouden als ik inspraakmomenten heb? (Uitleg over zienswijzen op het Nationaal Archief: zie ⑨)

5. Kies voor openheid

Steun initiatieven die pleiten voor transparantie en onafhankelijke archiefzorg. Misschien een onafhankelijk nationaal archief?

Archieven zijn geen dozen onder het stof, maar spiegels van onze samenleving. Ze laten zien hoe we omgaan met waarheid, macht en verantwoordelijkheid. Adoptieouders hebben misschien niet alle antwoorden, maar ze kunnen wél bijdragen aan openheid: door te vragen, te bewaren en te waken. Openheid is geen risico. Geheimhouding is dat wel. Wie waakt over onze adoptiedocumenten, waakt over ons gezamenlijk geheugen en daarmee over de verhalen van geadopteerden, adoptieouders en geboortefamilies.

Links

- ① www.nationaalarchief.nl/archiveren/kennisbank/veelgestelde-vragen-over-waarderen-en-selecteren
- ② www.inspectie-oe.nl/publicaties/rapport/2023/07/27/vernietiging-van-adoptiedossiers-bij-het-ministerie-van-justitie-en-veiligheid
- ③ Archiefwet 1995, artikel 5 (www.inspectie-oe.nl/onderwerpen/selectie-en-vernietiging)
- ④ www.inspectie-oe.nl/onderwerpen/selectie-en-vernietiging/vraag-en-antwoord/bewaartermijnen-volgens-de-archiefwet
- ⑤ data.overheid.nl/en/dataset/vastgestelde-selectielijsten
- ⑥ Zie: www.openkamer.org/kamervraag/2023Z07953/
- ⑦ Fiom-project 'Chili-dossier' fiom.nl/zoeken-familie/las-palmas-chili-dossiers
- ⑧ fiom.nl/zoeken-familie/dossierinzage/zoekwijzer-binnenlandse-afstand-adoptie
- ⑨ Uitleg over zienswijzen op het Nationaal Archief: www.nationaalarchief.nl/archiveren/kennisbank/veelgestelde-vragen-over-waarderen-en-selecteren

Bronnen

- zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2025-9834.html
- wetten.overheid.nl/BWBR0050869/2025-03-21
- openkamer.org/kamervraag/2023Z07953/
- zoek.officielebekendmakingen.nl/h-tk-20242025-72-11.html
- nationaalarchief.nl/archiveren/kennisbank/selectie-lijt-van-het-ministerie-van-justitie-en-veiligheid-en
- researchgate.net/profile/Eric-Ketelaar/publication/226476666_Archival_temples_archival_prisons_Modes_of_power_and_protection/links/614c338c519a1a381f796e2c/Archival-temples-archival-prisons-Modes-of-power-and-protection.pdf
- en.wikipedia.org/wiki/Verne_Harris
- pure.uva.nl/ws/files/28020640/Jeurgens_Charles.pdf
- nationaalarchief.nl/archiveren/kennisbank/gewaardeerd-verleden